

HARP
SANAT

Sancağımızın Tarihi
Fevzi Kurtoğlu
Deniz Lisesi Tarih Muallimi

Harp Sanat©

www.harpsanat.com

kitap@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

İşletme Koordinatörü: Muhammed Yurt

Yayın Yönetmeni: Dr. Hakan Özkütükçü

Yayın Koordinatörü: Murat Şerefoğlu

Yayıma Hazırlayan: Nuh Eşrefoğlu

Son Okuma: Murat Şerefođlu

Mizanpaj Tasarım: Emir Tali

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

Kapak Görseli: Yavuz Zırlıslı'na sancak çekilirken

1. Basım, İstanbul, Şubat 2025

ISBN: 978-625-9521-56-5

Matbu Ajans / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

"Harp Sanat Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir."

SANCAĞIMIZIN TARİHİ

Hazırlayan
Nuh EŞREFOĞLU

Fevzi Kurtoğlu

İÇİNDEKİLER

Harp Sanat Yayınevi'nin Yayın Esasları	7
Yayınevinin Notu	11
Hazırlayanın Notu	15
Sancak	19
Sancak ve Bayrak Kelimelerinin İştikakı.....	19
Eski Milletler ve Romalılarda Bayrak.....	20
Müslümanlığın İlk Devirlerinde Bayrak	22
Tokiyo ve Uğuzlarda Bayrak	22
Osman Gazi'nin Bayrağı.....	23
Ay ve Yıldız Şeklinin Menşei.....	24
İlk Bizans Arması	29
Bizans'ta Ay ve Yıldız	31
Sasani Paralarında Ay ve Yıldız	33
14'üncü Asırda Hilal	35
15'inci Asırda Hilal	35
Türk Hükümetlerinde Ay'a Verilen Ehemmiyet.....	37
İngilizlerde Hilal ve Yıldız	39
Kanûni Süleyman Devrinde Türk Sancağı	44
Barbaros Hayreddin ve Turgut Paşa'nın Sancakları	45
Lepanto Muharebesi'nde Türk Donanmasının Sancakları	48
Mohaç Muharebesi'nde Ordumuzdaki Sancak ve Bayraklar	49
Ordumuzda Kullanılan Sancak ve Bayraklar	51
Yavuz ve IV. Mehmed'in Sancakları	54
Girit Harbi'nde Gemilerimiz Sancağı	58
1712 Yani Üçüncü Ahmet Devrinde Bayrak ve Sancaklarımız.....	60
Birinci Mahmud Devrinde	63
Yelken Filosu	65
Çektiri Filosu	65

Sancaklarımızdaki Hilale Yıldız İlavesi.....	68
Çok Kıymetli Bir Sancak Albümü	72
Bayrak ve Sancaklarımız	73
1'inci Kısım.....	73
4'üncü Kısım	78
5'inci Kısım.....	79
6'ncı Kısım	82
7'nci Kısım	82
8'inci Kısım.....	84
9'uncu Kısım	86
10'uncu Kısım	88
Bir Vesika	90
Hilale Yıldız İlavesinin Sebebi	93
Bu Albümü Teyit Eden Diğer Bir Eser	94
Bayrak ve Sancaklarımızdaki Yıldızların Beş Şualıya Tahvili.....	99
Meşrutiyet İlanında Sancak ve Bayraklarımız	100
Sancak Kanunu	103
[EKLER]	105
DİZİN	109

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Harp Sanat Yayınevi, şanlı Silahlı Kuvvetlerimizde yıllarca görev yapmış olan emekli bir subay tarafından ülkemizdeki askeri tarih çalışmalarına katkı sağlamak için 2021 yılında kurulmuştur. Bilimin ışığını rehber edinen Yayınevimiz, Atatürkçü bir çizgide, bağımsız yayıncılık faaliyetlerinde bulunmayı temel ilke edinmiştir. Yayınevimiz, yayımlayacağı nitelikli eserlerle ülkemizde askeri tarih alanında hissedilen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere toplumların tarihi incelendiğinde askerlikle ilgili hususların siyasi, sosyal ve kültürel alanlara doğrudan veya dolaylı etkilerinden söz edildiği görülmektedir. Bu etkilerin tespit ve değerlendirilmesinin, günümüze ve hatta geleceğe bakan yönlerinin ortaya konulmasının fert ve devlet ölçeğindeki gelişime önemli katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilimlerde askerî konulara ağırlık veren çalışmalar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla genel tarih araştırmaları içinde kendine özgü bir anlayışa dönüşerek askerî tarih adı altında toplanan bu alandaki çalışmalar, Batı'da XXI. yüzyılda büyük bir hız kazanmışsa da Türkçe literatürde ne yazık ki henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Karakter ve kültür kodlarımızda var olan askerliğe ve ona dair çalışmalara ivme kazandırılarak bu alandaki eksikliğin nitelikli eserlerle giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi hâlde bu boşluğun

akademik olmayan, ideolojik birtakım amaçlarla, bilgi ve belgeye dayanmayan yorumlarla ve popülist eserlerle doldurulması başka sorunları da beraberinde getirecek, ortak tarih bilincinin oluşumuna zarar verebilecektir.

Yayınevi olarak bu bilinçle, imkânlarımız nispetinde faydalı çalışmalar ortaya koymayı arzu ediyoruz. Bu alandaki akademisyen ve yazarlarla koordineli çalışmalar yürüterek akademik, tarafsız ve güvenilir kaynaklardan oluşan yerli ve yabancı nitelikli eserlerle okuru buluşturmak istiyoruz. Kuramsal kaynaklardan edebî eserlere kadar geniş bir yelpazede yapacağımız yayınlarla, askerliği meslek olarak benimseyenlerin yanında askerî tarihe ilgi duyan herkese hitap eden akademik ve edebî eserler ile başvuru koleksiyonu oluşturmaya çaba sarf edeceğiz.

Tarihin tozlu raflarında unutulmaya yüz tutmuş, sandıklarda kitli kalan hatıraların, yazma eserlerin, baskısı tükenmiş kitapların; Yükseköğretim kurumlarında büyük emekler verilerek hazırlanmış sonra atıl kalan değerli çalışmaların gün yüzüne çıkarılması için atacağımız adımlarla, bu türdeki yayınların ve disiplinler arası müşterek akademik çalışmaların artmasında teşvik edici bir rol üstlenmek istiyoruz.

Askerlik mesleğinin ilgi sahası içinde önemli bir yer tutan yönetim, liderlik, strateji ve organizasyon konularıyla yeni modellere ilham verecek çalışmaları okurla buluşturmayı da hedefliyoruz.

Askerî geleneklerin oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla özellikle tarihe mal olmuş komutan ve stratejistlerin düşüncesi ve tecrübelerinin sonraki nesillere aktarılmasına hizmet edecek biyografi ve hatıratlarının yanında tenkit ve kritiklerini yayınlamayı amaçlıyoruz.

Harp tarihinin konuları dışında kalan ancak yazarı veya işlediği konu itibarıyla daha çok sosyal tarihin ve edebiyatın alanına giren eserlerin yayınlanmasının da önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Her safhasını akademik bir titizlikle takip edeceğimiz, editörlük çalışmalarına önem vereceğimiz yayınlarımızda Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu*'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edeceğiz.

Faydalı olabilmek niyet ve gayretiyle...

YAYINEVİNİN NOTU

Harp Sanat Yayınevi olarak askerî tarih hakkında kaleme alınmış telif eserler, hazırlanan çeviri metinler (Osmanlıcadan) ve yabancı dillerden yapılan çevirilerin yanı sıra telif hakkı bitmiş nitelikli eserleri yayımlamayı da amaçlamaktayız. Bu bağlamda Helmuth von Moltke, Colmar Von Der Goltz, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, Arif Baytın, İsmail Hakkı Berkok ve Ziya Yergök gibi komutanlar; Ebubekir Hâzım Tepeyran, Mahmut Esat Bozkurt ve Süleyman Kâni İrtem gibi devlet adamları; Eyüp Sabri Akgöl ve Suphi Nuri İleri gibi siyasetçiler ile Ali Haydar Alpagut, Fevzi Kurtoğlu, Rıza Çavdarlı ve Sadettin Nüzhet Ergun gibi araştırmacılara ait eserleri de peyderpey yayımlamayı hedeflemekteyiz.

Bahsedilen eserlerin önemli bir kısmı 1930’lu ve bir kısmı ise 1940’lı yıllarda yayımlanmıştır. Bu dönemde basılan kitaplar -yaşanan alfabe değişikliği sebebiyle- hem imla kuralları konusunda yaşanan karışıklık hem de baskı tekniklerindeki yetersizlikten dolayı dilsel ve görsel olarak birtakım kusurlarla malul olduğu bilinen bir gerçektir.

Çok nitelikli kitaplar dâhil hemen hemen hepsinde görsel bakımdan (mizanpaj) tekdüzelik hâkimdir. Kitaplardaki “konuşma cümleleri, alıntılar, iç sesler vb.” genellikle punto büyüklükleri eşit olan aynı fontlarla yazıldığından, ilgili kısımların nereden başlayıp nerede bittiğini fark etmek ancak dikkatli okumalar sayesinde mümkün olabilmektedir. Yeniden yayımladığımız eserlerde bu sorunu gidermek için şu tasarruflarda bulunduk:

1. Birkaç cümleden oluşan (bir paragraf oluşturacak kadar uzun olan) konuşma cümleleri ve alıntıları -karşılıklı konuşma arz etmiyorsa- ana metinden bir punto küçük ve soldan bir birim içeride, çift tırnak içerisinde müstakil olarak -yani ayrı bir paragraf olacak şekilde- yazdık.
2. Çift tırnaklı ifadeler içerisinde ayrıca vurgulanması düşünülen kelime ve cümleleri ise tek tırnak içerisinde gösterdik.
3. Güncelliğini yitirdiğini düşündüğümüz kelimelerin anlamlarını metin içerisinde vermeyi tercih ettik. Bunun için kelimenin ilk geçtiği yerde köşeli parantez içinde ve köşeli parantez işareti ile birlikte kelimenin anlamını ana metinden iki punto küçük yazdık. Böylelikle kelimenin anlamını bilenlerce metnin bölünmeden okunmasını sağlamaya çalıştık. Söz konusu kelime metinde birçok yerde geçiyorsa belirli aralıklarla birkaç kez aynı şekilde anlamını verdik. Eğer anlamı bilinmeyen kelime sayısı daha fazla ise kelime anlamları metin içerisinde değil dipnotlarda gösterdik.
4. Kitap, dergi, ansiklopedi, gazete isimlerini italik olarak yazdık. Gazete, dergi isimlerinin orijinalinde gazetesi, dergisi gibi kelimeler yoksa bu kelimeler küçük harfle ve düz olarak, ismin orijinalinde varsa italik ve baş harfi büyük olarak yazdık.
5. Dipnotları, ana metinden iki punto küçük ve ana metinle aynı yazı tipinde yazdık.
6. Cümle ya da paragraf içindeki -yani müstakil olmayan- konuşma cümlelerini çift tırnak içinde ve ana metinle aynı punto ile yazdık.
7. Karşılıklı konuşma cümlelerini alt alta, soldan bir birim içeriden ve başında konuşma çizgisi (uzun çizgi) olacak şekilde ve ana metinden bir punto küçük olarak yazdık.

8. Konuşma cümlelerine dâhil olmayan kelimeler (dedi, ekledi, ilave etti, söyledi vb.) ile konuşma cümlelerinin arasına virgül koyup bunları ana metinle aynı puntoyla yazdık.

9. “İç ses” türündeki konuşmaları ana metinle aynı büyüklükte ve italik olarak yazdık.

10. Köşeli parantez içinde yaptığımız -ana metne ait olmayan- ilaveleri ana metinden bir punto küçük olarak yazdık. Bunlar şiir açıklamaları gibi uzun olabileceği gibi cümledeki anlatım bozukluğunu gidermek için ekleme ihtiyacı hissettiğimiz bir kelime/kelime grubu da olabilir.

11. Kelimelerdeki “inceltme, kesme” işaretleri için Türk Dil Kurumunun güncel *Yazım Kılavuzu*'nu esas aldık.

12. Tarihî kaynaklarımızın genel itibarıyla Arap harfli metinlere dayalı olması nedeniyle kaynaklara gitmek isteyen okurların işini kolaylaştırmak ve akademik çalışmalarda takip edilen imla anlayışıyla uyumu sağlamak için tarihî şahsiyetlerin isimlerinin yazımında *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nin (TDVİA) imlasını esas aldık. Böylece isimlerin sonundaki “t”leri “d” olarak (Mehmet => Mehmed gibi); “p”leri “b” olarak (Recep => Receb gibi) yazdık. Yine Hayrettin => Hayreddin gibi. Keza isimlerdeki uzatma ve inceltme işaretlerinin kullanımında TDVİA'nın imlasını esas aldık. Mesela Pîrî, Kanûnî gibi.

13.-oğlu, -zade kelimelerini kendisinden önce gelen isimle birleşik yazdık. Mesela Müezzinoğlu Ali Paşa, Ömeroğlu Turhan Bey gibi.

Bu ölçütlere göre yeniden yayımlayacağımız eserlerin kültür hayatımıza katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

KISALTMALAR

M. e., [MÖ]	: Milattan Önce
M	: Miladi
H	: Hicri
s.	: Sayfa
H.N.	: Hazırlayanın Notu
ö.	: Vefat tarihi

HAZIRLAYANIN NOTU

Bir milletin değer verdiği önemli kutsallarından birisi bayraktır. Türklerin de kutsallarının başında bayrağı gelmektedir. Öyle ki onun uğruna binlerce güneş batmıştır. Türk bayrağının bugünkü şeklini alması ise uzun bir zaman almıştır. Türk edebiyatında bayrağın teşekkül sürecinin izini sürenlerden biri de Bahriye Mektebi ve Deniz Lisesi'nde uzun yıllar tarih öğretilenliği yapan deniz harp tarihçisi ve bahriye subayı Fevzi Kurtoğlu'dur.

Yazar esere hilal ve yıldızın antik çağda izini sürerek başlar. Ona göre hilal kadim bir simgedir ve bu nedenle "Türkler tarafından kullanılması ne Fatih'in İstanbul'a girişı ile ne de Sultan Osman'ın meşhur rüyası ile başlar." Yazar eserine sancak ve bayrak kelimelerinin ayrımını yaparak giriş yapar. Bu ayırmadan sonra ilk çağlardan başlayarak izini sürdüğü hilal ve yıldızın al zeminde buluşma sürecine örneklerle ortaya koymuştur.

Sancağımızın Tarihi ilk defa 1933 yılında Genelkurmay Başkanlığı tarafından *Deniz Mecmuası*'nın ilavesi olarak yayımlanmıştır. Yazar daha sonra bu esere yaptığı ilaveleri 1934 yılında *Sancağımıza İlâve adı* ile Resimli Ay Matbaası'nda basmıştır [Ek 25].

Aynı yıl *Sancağımız* adlı ilk baskının tükenmesinden dolayı bulunduğu yeni bilgilerle birlikte her iki baskıyı birleştirerek eserin ikinci baskısını Sebat Matbaasında yapmıştır [Ek 24]. Sonraki yıllarda da yazarın araştırmaları devam etmiş, eser genişletilmiş bir surette *Türk Bayrağı ve Ay Yıldız* ismi ile Türk Tarih Kurumu tarafından üçüncü defa 1938 yılında yayımlanmıştır. Bu eserde ana başlıklar korunmuş

olmakla birlikte gereğinden fazla teferruata yer verilmiş olması eserin hem okunmasını zorlaştırmıştır. Bundan dolayı tarafımızca yapılan bu çalışmada ikinci baskı esas alınmıştır. Bazı bilgi ve görseller açısından üçüncü baskıdan da istifade edilmiştir. Eserin yayıma hazırlanma sürecinde baskıdan kaynaklı eksiklikler yanında yazarın verdiği yer ve kişi isimlerinin okunuşu günümüz karşılığı verilmiş, ihtiyaç duyulan kısımlarda metin içinde ya da dipnotlarla açıklama cihetine gidilmiştir. Yine kitabın sonunda yer alan görselleri, bütünlüğü sağlamak için metnin içinde ilgili yerlere koyduk.

Eserin yayımlandığı tarihlerde Türkçe imla kuralları henüz yerleşmemiştir. Bu nedenle eser, bazı imla hataları içermektedir. Eseri yayıma hazırlarken mevcut imla hatalarını Türk Dil Kurumunun (TDK) güncel *Yazım Kılavuzu*'nu esas alarak düzelttik. Ayrıca -yer ve isimlerde gerekli gördüğümüz tashihler haricinde- eserin diline sadık kalmaya özen gösterdik. Buna ilave olarak metne yaptığımız her türlü ilaveyi ve günümüzde kullanımı tercih edilmeyen ya da okuyucunun manasına aşına olamayacağını düşündüğümüz kelimelerin eş anlamlılarını köşeli ([]) araç içinde verdik.

Yazarın kendi dipnotları dışında tarafımızca verilen dipnotların sonuna hazırlayanın notu anlamında [H.N.] ibaresini koyduk. Eserden istifadeyi kolaylaştırmak için konun esasına dair yer ve isimlerin ağırlıkta olduğu bir dizin hazırladık.

Eserin yeniden yayımını gerçekleştiren Harp Sanat Yayınevinin yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Nuh EŞREFOĞLU
Diyarbakır, 2024